

MESJASZ W KSIEDZE PROTOIZAJASZA

Treść: — 1. Iz 7,10–16: Zapowiedź narodzin Emmanuela. — 2. Iz 8,23b–9,6: Dziecię-Książę Pokoju (Prawdziwy Doradca, Bóg Mocny, Odwieczny Ojciec). — 3. Iz 11,1–9: Różdżka z pnia Jessego. — 4. Iz 32,1–5: Sprawiedliwy król mesjański. — Zusammenfassung

Tekst biblijny zawarty w Księdze Izajasza 7,1–12,6 zwykle się nazywać „Księgą Emmanuela”, ponieważ zawiera on szereg prorocत्व dotyczących tajemniczej postaci nazwanej w pierwszym z tych prorocत्व (Iz 7,10–16) Emmanuelem. Poza Iz 7,10–16 „Księga Emmanuela” zawiera jeszcze trzy zasadnicze teksty interpretowane najczęściej jako zapowiedzi mesjańskie, w których zapowiadana postać — w pierwszym z tych prorocत्व nazwana Emmanuelem — nosi różne tytuły. Prorocत्व te Izajasz wygłaszał w różnych historycznych okolicznościach, najczęściej w sytuacji zagrożenia ze strony Asyrii. W niniejszym opracowaniu przeprowadzimy egzegezę tych tekstów pod kątem możliwości interpretacji mesjańskiej ich treści. Oto te teksty:

Iz 7,10–16: Zapowiedź narodzin Emmanuela (1).

Iz 8,23b–9,6: Dziecię — Książę Pokoju (Przedziwny Doradca, Bóg Mocny, Odwieczny Ojciec, Książę Pokoju) (2).

Iz 11,1–9: Różdżka z pnia Jessego (3).

Iz 32,1–5: Sprawiedliwy król mesjański (4).

I. IZ 7,10–16: ZAPOWIEDŹ NARODZIN EMMANUELA

Za judzkiego króla Achaza (734–728) wybucha tzw. wojna „syro-efraimska”. Co ją spowodowało? Oto król izraelski Pekach¹ i Resin król Aramu zawiązawszy koalicję antasyryjską, próbowali wciągnąć do niej również króla judzkiego Achaza. Gdy ten odmówił, Resin i Pekach usiłują zbrojnie zmusić go do przystąpienia do koalicji. Mieli oni zresztą ukryty plan usunięcia Achaza od władzy i osadzenia na tronie niejakiego „syna Tabeela” (Iz 7,6). I tak rozpetęła się wojna

¹ Królestwo północne Izraela, czyli Efraim.

(por. 2 Krl 16,5–9). Wtedy do przerażonego króla Achaza zwraca się Izajasz. Prorok był zorientowany, że Achaz potajemnie żywił plany związania się z Asyrią, mimo iż wiedział, że związanie się z Asyrią groziło wpływami bałwochwalczymi. W takim oto kontekście historycznym Izajasz wygłasza swoje prorocтво zawarte w Iz 7,10–16. Najpierw do Achaza zwrócił się jednak sam Jahwe:

Tak mówi Jahwe do Achaza:

*Proś Jahwe, twego Boga o znak dla siebie,
czy to z głębin otchłani,
czy z wysokości przestworzy (w. 10–11).*

Prorok doskonale wiedział, że Achaz jest pełen obaw, co więcej, że potajemnie myśli o wezwaniu na pomoc Asyrię, dowiadujemy się o tym z 2 Krl 15,7: *Wtedy Achaz wysłał posłów do króla asyryjskiego Tiglat-Pilesera ze słowami: Jestem twoim sługą i twoim synem. Przyjdź i wybaw mnie z ręki króla Aramu i z ręki króla asyryjskiego, którzy stanęli przeciw mnie. Izajasz różnymi słowami starał się odwieść Achaza od tego zamiaru (Uważaj, bądź spokojny, nie bój się. Niech twoje serce nie słabnie z powodu tych dwóch oto niedopałków dymiących głowni: Iz 7,4) — ale na próżno. Chcąc więc królowi ułatwić podjęcie decyzji wycofania się z niebezpiecznego zamiaru, proponuje, by poprosił o jakikolwiek znak od Boga, który przekona go, że Jahwe jest z nim i z jego królestwem. Nadzwyczajność proponowanego znaku (z głębin otchłani, z wysokości przestworzy) podkreśla wszechmoc Boga; chodzi o znaki, które w owych czasach nie podlegały władzy człowieka. A zatem — Bogu można zaufać w każdych okolicznościach.*

Lecz Achaz odpowiedział:

Nie będę prosił ani wystawiał Jahwe na próbę (w. 12).

Wezwanie Izajasza, by król zaufał Jahwe, nie spotkało się ze zrozumieniem. Achaz uprzejmie odrzuca propozycje (*Nie będę... wystawiał Jahwe na próbę*), ponieważ nie chce zrezygnować z własnych planów. Ponadto wiemy, że Achaz nie należał do wiernych wyznawców Jahwe — popierał kult pogański, a nawet własnego syna spalił w ofierze Molochowi (2 Krl 16,3). Wykrętna odpowiedź króla wywołała oburzenie proroka:

Wtedy rzekł (Izajasz):

Postępujcie więc domu Dawida!

*Czyż wam jeszcze mało,
że naprzykrzacie się ludziom,
iż naprzykrzacie się także mojemu Bogu? (w. 13).*

Prorok wyrzuca królowi i jego dworzanom, że gnębiono lud zmuszając go do płacenia podatków i świadczeń na rzecz dworu (*naprzykrzacie się ludziom*). Jeszcze gorsze jest to, że *naprzykrzają się Bogu* — utrudniają ludowi kult Boga Jahwe — w świątyni (2 Krl 16,10–14). Prorok daje królowi do zrozumienia, że Jahwe nie jest już jego Bogiem: podczas bowiem gdy w w. 11 uznawał Jahwe za Boga Achaza (*Jahwe, twego Boga*), to teraz wręcz stwierdza, że Jahwe nie jest już jego Bogiem (*mojemu Bogu*).

Jahwe proponował królowi wybór znaku (*Proś Jahwe, twego Boga o znak*; w. 10), ponieważ jednak ten z propozycji nie chce skorzystać, Jahwe sam da mu znak. Jahwe zwraca się do niego jako reprezentanta całej dynastii Dawidowej

(*Domu Dawida*), co podkreśla doniosłość znaku — orędzia, które za chwilę będzie wygłoszone.

*Dlatego Pan sam da wam znak:
Oto panna pocznie i porodzi syna
i nazwie go imieniem Emmanuel* (w. 14).

Wyrażenia użyte w tym wierszu wskazują, że dokona się szczególne, nadzwyczajne, wręcz cudowne wydarzenie zdziałane przez Boga na potwierdzenie Jego słów. Pierwsze słowo proroctwa: *Dlatego* (hebr. *lākēn*) w tekstach biblijnych stoi albo na początku gróźb (Iz 1,24; 8,7; 2 Krl 19,32 i inne) albo odwrotnie: na początku obietnic (Iz 10,24; Jr 16,14). W naszym wyrażeniu słowo to zdaje się mieć sens zarówno pozytywny, jak i negatywny, jest zarówno obietnicą, jak i gróźbą, ale kontekst sugeruje, że dominuje sens pozytywny. Obietnicą jest to proroctwo dlatego, że zapowiada narodziny Emmanuela, to jest „Boga z nami”; imię to jest więc zapowiedzią, że Jahwe będzie nadal, z Dawidem i państwem judzkim jako opiekun.² Ale proroctwo to jest również, gróźbą, ponieważ w kolejnych wierszach (Iz 7,16–17) prorok zapowiada, że nieszczęścia spadną na państwo judzkie (zob. 7,17). Za panowania Achaza i jego następców Ezechiasza i Manassesza istotnie prawdziwe nieszczęścia spadały na Judeę głównie ze strony asyryjskiego króla Sennacheriba. Jednak, jak powiedzieliśmy, sens pozytywny w proroctwie dominuje: mimo bowiem nieszczęść, Jahwe nie opuści państwa judzkiego, a znakiem tej obecności i tej opieki będzie właśnie Emmanuel. Potwierdza taki sens kolejny wiersz naszego proroctwa: *Znak* (hebr. *ot*). Oto bowiem *Pan da wam znak*. Termin *ot* oznacza w Biblii przeważnie szczególne, cudowne wydarzenie zdziałane przez Boga na potwierdzenie Jego słów (Wj 4,8; 7,9; Sdz 6,17). Tym cudownym znakiem będzie to, że *Panna* pocznie i porodzi Emmanuela. Termin *panna*, hebr. *almāh*, oznacza młodą, dojrzałą dziewczynę niezamężną, pannę zdolną do małżeństwa, narzeczoną, dziewicę, albo młodą mężatkę, która nie urodziła jeszcze dziecka. Gdy pisarze biblijni chcieli w sposób jednoznaczny stwierdzić, że jakaś dziewczyna jest dziewicą, używali słowa *b^etūlāh* (np. Rdz 24,16)³. Dziecko, które urodzi dziewica, otrzyma imię Emmanuel. Nadanie narodzonemu dziecku imienia w Starym Testamencie było przywilejem mężczyzny. Skoro w naszym tekście ten przywilej przyznany jest kobiecie, potwierdza to, że chodzi o przypadek nadzwyczajny. Imię Emmanuel „Bóg z nami” to jedno z wielu powszechnych w Izraelu imion teoforycznych wyrażające obecność Boga wśród ludzi. Ale imię Emmanuel w tekstach mesjańskich wyraża coś więcej; oto w tekście Iz 8,8 Judea nazwana jest *krajem Emmanuela*. To określenie wskazuje, że osoba określona w Iz 7,14 Emmanuelem jest kimś, kto z Jahwe dzieli prawa własności kraju — ziemi izraelskiej.⁴

² Wiersz Iz 7,14 niewątpliwie nawiązuje do proroctwa 2 Sm 7,1–16, w którym Jahwe przyrzeka Dawidowi stałą opiekę i łaskawość (zob. też Iz 8,9n).

³ S. Synowiec, *Oto twój król przychodzi*. Mesjasz w pismach Starego przymierza, Kraków 1992, s. 76–77.

⁴ E. Z a w i s z e w s k i, *Alma i jej Dziecię* (Iz 7,14) w: *Mesjasz w biblijnej historii zbawienia*, pod red. S. Łach, M. Filipiak, Lublin 1974, s. 90–91; t e n ż e, *Komentarz perykop o Emmanuelu*, *RBL* 11 (1958), s. 384–403; t e n ż e, *Doktryna mesjańska Izajasza w tzw. „Księdze Emmanuela”*, *SPelp* 5 (1973), s. 163–170.

Tekst Iz 7,14 jest niewątpliwie tekstem mesjańskim, wskazuje na to przede wszystkim rzeczownik (*almāh*). Rodzajnik *ha* przy tym rzeczowniku (*haalmāh*) podkreśla, że chodzi o konkretną osobę, albo o osobę obecną w wizji prorockiej Izajasza. Nie mogła nią być żadna konkretna, współczesna kobieta: ani żona Proroka, bo ta była już zamężna (Iz 7,3), ani żona króla Achaza, bo wtedy Emmanuelem byłby Ezechiasz, syn Achaza, a Izajasz dopiero zapowiada poczęcie i urodzenie Emmanuela. Zresztą przymioty Emmanuela absolutnie wykraczają poza syna Achaza. A zatem — myśl proroka skoncentrowana jest na cudownym wydarzeniu z przyszłości. Emmanuelem jest Mesjasz, a *ha-almāh* to jego matka, Najświętsza Maryja Panna. W tym duchu tekst Iz 7,14 rozumieją i interpretują najważniejsze tłumaczenia: LXX (*parthenos*), Vg (*virgo*), Peszitto (*alimto*). Ewangelia Mateusza mówiąc o dziewiczym poczęciu Chrystusa (Mt 1,22–23; por. Mi 5,2) wyraźnie powołuje się na Iz 7,14. Cała tradycja Kościoła oraz liczni bibliści⁵ rozumieją prorocstwo Iz 7,14 jako zapowiedź dziewiczego poczęcia i urodzenia Mesjasza, czyli jako tekst bezpośrednio mesjański.

Istnieje jednak również druga interpretacja Iz 7,14 według której mamy tu do czynienia z mesjanizmem królewskim pośrednim. W świetle tak rozumianego mesjanizmu Izajasz zapowiadając narodziny Emmanuela ma na myśli Ezechiasza, syna żony Achaza (2 Krl 18,2). Rodzajnik *ha* przed rzeczownikiem *almāh* według tej interpretacji wskazuje na to, że prorok myśli o kobiecie aktualnie obecnej, znanej Achazowi, czyli o jego żonie. Ponadto — prorok zwraca się do rodziny królewskiej, jej właśnie obiecuje znak. Jak jednak wyjaśnić fakt, że prorok przypisuje Bogu oddziaływanie na matkę (żonę króla!) mającą urodzić Emmanuela? J. Synowiec tak odpowiada na to pytanie: „Izajasz myśli poniekąd w kategoriach tzw. ideologii królewskiej, która w jego czasach była szeroko rozpowszechniona w krajach Bliskiego Wschodu i pojmowała królów jako istoty zrodzone przy udziale bóstw”⁶.

Mesjanizm królewski pośredni ma miejsce w wypowiedziach dotyczących historycznych królów z rodu Dawida; wypowiedzi te wskazują na stałą opiekę Jahwe nad królestwem judzkim oraz związana z osobą Emmanuela nadzieją na upadek nieprzyjaciół narodu.

Osoba Emmanuela jest bliżej opisana w następnym wierszu:

*Mleko i miód jeść on będzie,
aż nauczy się odrzucać zło i wybierać dobro* (w. 15).

Trudno jednoznacznie określić, czy te dwa rodzaje pokarmu: *mleko i miód* są symbolami ubóstwa czy odwrotnie — obfitości. Występujące w Starym Testamencie określenie ziemi „mlekiem i miodem płynącej” wyraża często dostatek (Wj 3,8.17; Jr 11,5 i inne), ale u Izajasza „oznaką dobrobytu jest obfitość mięsa i wybornych win (Iz 25,6), zaś mleko i miód jako jedyne pożywienie dowodzą wielkiego nieszczęścia (Iz 7,22)”⁷. — Wydaje się, że w analizowanym przez nas

⁵ M. Gołębiowski, Mesjanizm Księgi Izajasza na tle historii i tradycji Izraela, *AK* 102, z. 3/451, s. 392–396; J. Paściak, Izajasz wieczorem Chrystusa, Katowice 1937, s. 38–44; L. Stachowiak, Wystąpienie Izajasza wobec Achaza (Iz 7,1–17), w: *Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki*, pod red. L. Stachowiak, R. Rubinkiewicz, Lublin 1983, s. 111–128.

⁶ J.S. Synowiec, *iw.*, s. 79.

⁷ T. Brzegowy, *Prorocy Izraela*, Cz. I, Tarnów 1994, s. 79.

tekście Iz 7,15 kontekst sugeruje raczej myśl o zniszczeniu, wyludnieniu i ubóstwie kraju, a więc mleko⁸ i miód oznaczają pokarm biednych. Autor ma na myśli sytuację cechującą okres pojawienia się Mesjasza — była to sytuacja zniszczenia i wyludnienia kraju. J. Synowiec proponuje⁹ interpretację pośrednią: mimo ciężkiego położenia kraju, Emmanuel, zanim nauczy się wybierać dobro i odrzucać zło (Iz 7,16), nie zostanie pozbawiony tych cennych produktów. Takiej interpretacji sprzyja ostatni wiersz proroctwa:

*Albowiem zanim chłopiec osiągnie wiek
rozeznania zła i dobra,
spustoszona zostanie ziemia,
której dwóch królów ty się lękasz (w. 16).*

Wydaje się, że prorok chce tu przeciwstawić Emmanuela Achazowi, który w aktualnej sytuacji nie umiał rozeznaczyć, co jest dobre a co złe, i dlatego wezwał — na swoje nieszczęście — na pomoc Asyrię. Natomiast Emmanuel jako idealny władca będzie miał dar właściwego rozeznania i właściwego osądu (por. Iz 9,5n; 11,2–5). Natomiast ziemia sprzymierzonych wrogów Izraela, Syrii i Efraima, których bał się Achaz, *zostanie spustoszona*.

A zatem: Wielu egzegetów, opierając się na tekstach najstarszych tłumaczeń (LXX, Vg, Pesitto) interpretuje tekst Iz 7,14 jako tekst bezpośrednio mesjański. Jednak wielu egzegetów w oparciu o kontekst historyczny wygłoszonego proroctwa opowiada się za interpretacją tekstu Iz 7,10–16 w duchu mesjanizmu królewskiego pośredniego. W tym drugim wypadku Iz 7,10–16 pozostaje tekstem mesjańskim, choć w nieco innym znaczeniu. Przemawia za tym „uroczysty ton wypowiedzi Izajasza, symbolika imienia Emmanuel, które wskazuje na dalszą opiekę Jahwe nad rodem królewskim i państwem judzkim, a także związana z osobą Emmanuela nadzieja na upadek nieprzyjaciół narodu”¹⁰. Mesjanizm królewski pośredni występuje w tekstach Starego Testamentu, które przedstawiają postaci z rodu Dawida i owiane są tęsknotą za władcą idealnym¹¹.

II. IZ 8,23B–9,6: DZIECIĘ – KSIĄŻE POKOJU (PRAWDZIWY DORADCA, BÓG MOCNY, ODWIECZNY OJCIEC)

Wiersz 8,23b stanowi w Vg 9,1, dlatego stanowi on wprowadzenie do mesjańskiego proroctwa o przyjściu i tytułach Mesjasza. Proroctwo to pochodzi z okresu najazdu króla Tiglat — Pilesera III na Palestynę w roku 732, w którym król ten zajął północne tereny Izraela, Galileę, Peregę, a ich mieszkańców deportował do Asyrii (zob. 2 Krl 15,29). W tej tragicznej dla narodu sytuacji głos zabiera Izajasz wieszcząc, że po dniach tragedii zabłyśnie światło i radość mesjańska:

*Jak upokorzył (Bóg)
kraj Zabulona i kraj Neftalego,*

⁸ W zwrocie: „ziemia mlekiem i miodem płynąca” termin „mleko” jest oddany słowem „chalab”, zaś w tekście Iz 7,15n występuje termin „chema” (= zsiadłe, kwaśne mleko).

⁹ J. S y n o w i e c, jw., s. 79–80.

¹⁰ Tamże, s. 80.

¹¹ J. H o m e r s k i, Pieśń Izajasza o Emmanuelu, *STV* 14: 1976, nr 2, s. 13–46.

tak w przyszłości chwałą okryje

Drogę Morską, Zajordanię, kraj obcych ludów (w. 8,23b).

Tereny Zebulona i Neftalego najbardziej ucierpiały od najazdów asyryjskich (zob. 2 Krl 15,29n); uległy splądrowaniu i utraciły znaczną część terytorium. Ziemia Judy — mimo że nie przeżyła potopu wojsk asyryjskich — boleśnie odczuwała jarzmo niewoli: danin i składek na rzecz Asyrii. W tej sytuacji Izajasz głosi ludowi obu królestw dobrą nowinę: *Jahwe chwałą okryje* ziemie ludu Bożego:

Lud chodzący w ciemności

ujrzał wielką światłość;

nad mieszkańcami kraj mroków

zajaśniało światło (w. 1).

Światło w Biblii jest symbolem pomyślności, zbawienia (Iz 58,10; 60,1,3), podczas gdy ciemność oznacza nieszczęście. Światłość wiąże się również z osobą Mesjasza (Iz 42,6; 49,6; Łk 2,32; J 1,4nn; 8,12; 12,46). Użyte w wierszu 1 wyrażenie *zajaśniało światło* oznacza, że dokona się coś, co przyniesie radość ludowi Izraela: koniec wojen, klęskę tych, co uciskają lud Boży. Tę radosną przyszłość prorok opisuje posługując się tzw. *perfectum propheticum* określającym dosłownie czas przeszły dokonany, ale ta forma czasownikowa ma znaczenie czasu przyszłego; w intencji proroka ma podkreślić, że opisywany fakt — w naszym wierszu radość — na pewno się wydarzy: ustaną ciemności, zabłyśnie światło:

Pomnożyłeś radość,

spotęgowałeś wesele.

Rozradowali się przed Tobą radością,

jaka panuje w czasie żniwa,

jak się weselą dzieląc się łupami (w. 2).

Chcąc podkreślić, jak prawdziwa i wielka będzie ta radość, prorok posługuje się przykładami: wymienia radość żniwiarzy z obfitych zbiorów (por. Kpł 23,40; Pwt 16,14; Ps 4,8; 126,6) i radość zwycięzców dzielących się łupami po zwycięskiej bitwie (Sdz 5,30; Ps 68,13; 119, 162). Sięga również do przykładu z historii Izraela przypominając *dzień Madianu*, to jest zwycięstwo Gedeona nad Madianitami (Sdz 7,15–25):

Albowiem jarzmo jego ucisku,

drażek na jego ramieniu

i kij jego ciemężyciela

złamałeś jak w dniu Madianu (w. 3).

Tak jak za czasów Gedeona (Sdz 7–8) wróg Izraela został pokonany, tak teraz Izrael odniesie wspaniały triumf nad wrogiem. Wszelki sprzęt związany z wojną, wszelkie narzędzia ucisku — symbole ujarznienia ludu Izraela — zostaną zniszczone, staną się *pastwą płomieni*:

Oto każdy but kroczący z hałasem

i płaszcz krwią zboczony

zostanie wydany na spalenie

i stanie się pastwą płomieni (w. 4).

Obraz spalenia ubiorów wrogich żołnierzy dodatkowo podkreśla ich zniszczenie: nie tylko oni sami, ale nawet ich ubiory zostaną spalone, więc definitywnie

zlikwidowane. Ale przyczyną największej radości ludu Izraela będzie nie tyle zwycięstwo nad wrogami, ile narodziny Dziecięcia:

*Albowiem Dziecię nam się narodziło,
Syn został nam dany.
Na jego barkach władza spoczywa,
A On nazwał go imieniem
Przedziwny Doradca, Bóg Mocny,
Odwieczny Ojciec, Książę Pokoju (w. 5).*

Zapowiadane Dziecię autor biblijny charakteryzuje czterema imionami: Przedziwny Doradca, Bóg Mocny, Odwieczny Ojciec, Książę Pokoju¹².

Imiona te charakteryzujące istotę, rozległość władzy i funkcji królewskiego Dziecięcia odnoszą się do przymiotów osobistych, bądź do cech jego królestwa. Tytuł *Przedziwny Doradca* nawiązuje niewątpliwie do króla Achaza, który nie umiał słuchać rad proroka i w ten sposób naraził na nieszczęście cały naród. Natomiast Dziecię dzięki swej mądrości tak pokieruje losami Izraela, że spełni się zapowiedziane w w. 3–4 zniszczenie wrogów. Słowo *Przedziwny* uwypukla nadzwyczajną roztropność, dzięki której będzie podejmował najwłaściwsze decyzje. Proroctwo Iz 11, 2 powie, że ta zaleta będzie owocem specjalnego daru Ducha Rady (*rûah 'ēśā*). Kolejny tytuł: *Bóg Mocny* odnosi się w Starym Testamencie zawsze — z wyjątkiem naszego tekstu — do Boga (por. Iz 10,21; Jr 32,18; Ne 9,32). Nie można jednak z tego wnosić, że autor biblijny przypisuje Dziecięciu naturę boską; chce on tylko powiedzieć, że ten potomek dynastii Dawidowej będzie napełniony mocą pochodzącą od samego Boga. Dopiero w świetle całości objawienia biblijnego można w tym określeniu widzieć zapowiedź boskiej natury Dziecięcia. Tytuł *Odwieczny Ojciec* (*Ojciec na wieki*) jest jedynym w Starym Testamencie przypadkiem nadania królowi tytułu *Ojciec*. Termin *Odwieczny* kieruje myśl zarówno ku przeszłości, jak i przyszłości, natomiast Vulgata oddała to wyrażenie słowami: *Pater futuri saeculi, Ojciec przyszłego wieku* sugerując w ten sposób myśl, iż Dziecię da początek nowej i wiecznotrwałej epoce w dziejach Izraela, kierując tym samym myśl ku przyszłości. Przez dodane do słowa *Odwieczny* tytułu *Ojciec* autor biblijny chciał podkreślić, że władca tak określony w swoich rządach będzie otaczał podwładnych ojcowską opieką. Ostatni tytuł: *Książę Pokoju* podkreśla, że zapowiadany władca zapewni poddanym idealny pokój. Pokój w Biblii nie jest tylko stanem zawieszenia działań wojennych, ale to przede wszystkim stan pozytywny: suma wszystkich istotnych dóbr zapewniających człowiekowi w pełni udane życie jednostkowe i społeczne. Pokój to „dobrobyt codziennego istnienia, harmonia, w jakiej znajduje się człowiek w stosunku do całej przyrody, do Boga i do siebie samego; konsekwentnie — pokój to błogosławieństwo, odpoczynek, chwała, bogactwo, zbawienie, życie”¹³. Tak rozumiany pokój zaprowadzi *książę pokoju*, śar szalom, czyli król, władca, któremu wszystko

¹² W różnych tłumaczeniach wymienia się różną ilość tych przymiotów. LXX i Vetus Latina wymieniają tylko jeden tytuł: „Anioł Wielkiej Rady”. Vg wymienia sześć imion: Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri saeculi, Princeps Pacis.

¹³ Słownik Teologii Biblijnej, Poznań 1982, s. 701.

podlega¹⁴. Ale będzie on sprawował rządy w imieniu Jahwe. Podmiotem czasownika *wajjiqrā*, i *nazwał* (go) jest bowiem Jahwe, z czego można wnioskować, iż Dziecię tak nazwane będzie sprawowało rządy jako wasal Boga na tronie Dawida (por. 2 Krl 23,34 = 2 Krn 36,4; 2 Krl 24,17). Taką myśl kontynuuje ostatni wiersz proroctwa:

*Rozprzestrzeni się jego władza
i pokój bez końca,
na tronie Dawida i w jego królestwie,
które utwierdzi i umocni
prawem i sprawiedliwością
odtąd i aż na wieki.*

Zazdrość Jahwe Zastępów to sprawi (w. 6).

Wiersz 6 podaje charakterystykę królowania zapowiadanego Władcy, który będzie panował *na tronie Dawida i w jego królestwie*. Ale za sprawą działania Jahwe (*Jahwe Zastępów to sprawi*) spełnią się obietnice zapowiedziane przez proroka: zapanuje *prawo i sprawiedliwość*. Jak widać z tego wiersza, między tronem Dawida i tronem Jahwe, królestwem Dawida i królestwem Jahwe następuje coraz większa identyfikacja. Użyty w wierszu termin *Zazdrość Jahwe* wyraża głębokie przywiązanie Jahwe do swego narodu, zaś określenie *Jahwe Zastępów*¹⁵ wskazuje na potęgę Jahwe, na jego wszechmoc w historii i w przyrodzie. Prorok ogłasza trwałość owego Królestwa: *odtąd i aż na wieki*. Dla Hebrajczyków to wyrażenie nie miało znaczenia eschatologicznej wieczności, ale w kontekście całego wiersza ma ono, przynajmniej w sensie pełniejszym, znaczenie wieczności¹⁶.

A zatem: Egzegeza proroctwa Iz 8,23b–9,6 upoważnia do wniosku, że jest to tekst mesjański. Potwierdza to Nowy Testament, który przytacza to proroctwo, kiedy mówi o jego wypełnieniu się w działalności Jezusa w Galilei (Mt 4,13–16). Problemem pozostaje rozstrzygnięcie, czy jest to proroctwo w sensie wyrazowym (dosłownym), czy typycznym. Autorzy opowiadający się za sensem typycznym wiążą to proroctwo z królem Ezechiaszem, który byłby typem Mesjasza. Być może narodziny Ezechiasza, syna Achaza, były impulsem do wygłoszenia tego proroctwa, jednak — jak słusznie zauważa BP — „Charakterystyka, pełne szczególnej treści imiona, atrybuty i funkcje idealnego władcy nieskończenie przerastają postać, cechy i działalność Ezechiasza”. Bardziej prawdopodobne jest zatem, iż nasz tekst jest proroctwem mesjańskim w sensie literalnym. Prerogatywy przypisane Dziecięciu (w. 6) w żaden sposób nie mogą być przypisane nie tylko synowi Achaza, ale

¹⁴ Określenia, jakie charakteryzują Dziecię, przypominają wyraźnie tytuły, jakie w Egipcie kapłan w imieniu bóstwa nadawał faraonowi; omówienie tych podobieństw zob. J.S. Synowiec, *Starotestamentowe wyznania wiary*, w: W nurcie franciszkańskim, pod red. J.R. Bar, J.S. Synowiec, B.J. Urban, T. 2, Kraków 1990, s. 84–85.

¹⁵ Słowo „Zastępy” w Starym Testamencie określa nieraz gwiazdy (Iz 40,26), dwór Jahwe złożony z aniołów (1 Krl 22,19; Hi 1,6; Ps 103,21); zob. J.S. Synowiec, *Starotestamentowe wyznania wiary*, w: W nurcie franciszkańskim, pod red. J.R. Bar, J.S. Synowiec, B.J. Urban, T. 2, Kraków 1990, s. 12n.

¹⁶ T. Brzegowy, *Książę czterech imion* (Iz 8,23b–9,6), w: *Verbum Caro factum est. Księga Pamiątkowa dla Prof. T. Jelonka w 70. rocznicę urodzin*, pod red. R. Bogacz, W. Chrostowski, Warszawa 2007, s. 145.

żadnemu królowi ziemskiemu, natomiast doskonale harmonizują z tym, co wiemy o Chrystusie.

Pokój to istotny składnik dóbr ery mesjańskiej i królestwa mesjańskiego w nauce proroków, w szczególności u Izajasza (2,4; 9,6; 11,6–9; 65,25). Według Mi 5,4 Mesjasz sam będzie pokojem, czyli jego źródłem, sprawcą i uosobieniem. Treść imienia *doradca* (w. 5) łączy się ściśle z darem rady w mesjańskim tekście Iz 11,2. I w końcu nazwa *El Gibbor, Bóg mocny* w wielu tekstach Starego Testamentu jest wiązana wprost z Bogiem (por. Pwt 10,17; Jr 32,18; Ps 24,8; Ne 9,32). Nie da się wytlumaczyć użycia tego imienia do określenia zapowiadanego Dziecięcia zwykłą przesadą częstą u ludzi Wschodu w stosowaniu określeń do osób. Tylko z objawienia Bożego mógł Izajasz odnieść to określenie do Dziecięcia¹⁷.

III. IZ 11,1–9: RÓŻDŹKA Z PNIA JESSEGO

Jednym z najważniejszych prorocत्व mesjańskich Starego Testamentu jest niewątpliwie prorocत्व o *Galązce (Odrośli)* z pnia Jessego zapisane w Iz 11,1–9. Zostało ono wygłoszone prawdopodobnie w sytuacji zagrożenia inwazją asyryjską pod wodzą Sennacheriba na Jerozolimę w roku 701 (Iz 36,2–20; 37,9–13). Wtedy przerażony król Ezechiasz posłał gońców do Izajasza pytając o radę w tej tragicznej sytuacji. Izajasz pełen wiary w opiekę Jahwe przepowiedział, że Sennacherib do miasta nie wejdzie, odstąpi od oblężenia i wróci do swojego kraju (Iz 37,33–35). Przepowiednia Izajasza spełniła się: gdy wydawało się, że zdobycie miasta jest tylko kwestią czasu, wtedy nieoczekiwanie nastąpiła dla Sennacheriba godzina klęski. Wybuchła zaraza, która zdziesiątkowała pod samymi murami Jerozolimy jego armię i zmusiła Sennacheriba do odwrotu (Iz 37,36–37)¹⁸.

Oto wygłoszone przez Izajasza prorocत्व (11,1–9)¹⁹.

*Wyrośnie latorośl z pnia Jessego,
z jego korzenia młody pęd zakwitnie* (w. 1).

Z pnia Jessego, czyli ojca Dawida (1 Sm 16,1–22) wyjdzie nowy władca określony dwoma terminami: *latorośl (hōter)* i *młody pęd (nēcer)*. Pniem jest ród Jessego, a ową latoroślą, młodym pędem nowy potomek tego rodu boleśnie doświadczony przez historię. Prorok posługuje się tu rozpowszechnioną w krajach starożytnego Bliskiego Wschodu symboliką roślinną. Dynastia Dawidowa została przyrównana do drzewa, które ścięto, pozostał tylko pień, ale z tego pnia wyrośnie nowy król. Do tego prorocтва nawiązuje prawdopodobnie Mt 2,23 (*Tak miało się spełnić słowo proroków: nazwany będzie Nazarejczykiem*), ponieważ użyty w prorocत्वie termin *nēcer* wykazuje terminologiczną łączność z nazwą

¹⁷ T. J e l o n e k, Powstanie idei Mesjasza indywidualnego, *Tarnowskie Studia Teologiczne* 23 (2004), s. 145–160.

¹⁸ Tę klęskę Asyrii potwierdza także Herodot, który przypisuje ją pladze szczurów (Dzieje, II, 141).

¹⁹ W. W o d e c k i, Wyposażenie duchowe Mesjasza według Iz 11,1–5, *RBL* 34: 1981, nr 2, s. 24–25.

Nazaret, rodzinną miejscowością Chrystusa²⁰. Zapowiedziany w tym wierszu potomek Dawida będzie królem, którego napęlni duch Jahwe:

*I spocznie na nim duch Jahwe:
 duch mądrości i rozumu,
 duch rady i męstwa,
 duch znajomości i bojaźni Jahwe (w. 2).*

Duch Jahwe (*rûah Jahweh*) to szczególna moc Boża dana zapowiadанemu królowi do spełniania wyjątkowej roli. Stary Testament tej sprawczej mocy Bożej przypisuje największe wydarzenia z historii zbawienia. Moc Boża stworzyła świat z pierwotnego chaosu, dzięki niej i ludzie i wszystko żyje, ona sprawiła, że mogli swoje rządy sprawować sędziowie, królowie (1 Sm 10,6; 11,6; 16,13–14), prorocy (Lb 11,25; 1 Sm 10,6). Nadejdzie czas, kiedy duch Jahwe zostanie wylany na wszelkie ciało (Dz 2,17–21). W ducha Jahwe wyposażeni byli: Mojżesz (Lb 11,24n), Gedeon (Sdz 6,34), Eliasz i Elizeusz (2 Krl 2,15), ale zapowiadany przez proroka potomek Dawida będzie wyposażony w pełnię darów Jahwe. Na tekście Iz 11,2 wymieniającego te dary opiera się nauka o siedmiu darach Ducha Świętego, chociaż jest tu mowa nie o siedmiu, lecz sześciu darach (trzy pary: *chokma-ubina, eca-ugebura, daat-wejirat Jahwe*). Liczba siedem wzięła się stąd, że do wymienionych w w. 2 sześciu darów dodano dar bojaźni Jahwe z wiersza 3a (*W bojaźni Jahwe znajdzie upodobanie*). Aby jednak nie powtarzać tego samego daru (bo w w. 2d też mamy: *bojaźń Jahwe*), Septuaginta bojaźń Jahwe z w. 2d oddała przez eusebeia, a bojaźń Jahwe z w. 3a przez fobos Theou. Za LXX poszła Vg, która w pierwszym przypadku ma *pietas* (= pobożność), a w drugim *timor Domini* (= bojaźń Pańska). Egzegeci współcześni, aby „uratować” liczbę siedmiu darów, do sześciu darów z w. 2 dodają dar siódmy: *ducha Jahwe (rûah Jahwe)* z w. 3a rozumiejąc go jednak nie tyle jako osobny dar, ile jako dawcę pozostałych sześciu darów.

Oto sześć darów wymienionych w w. 2. Jest to najpierw dar mądrości (*hokmäh*), czyli uzdolnienie do tak roztropnego kierowania sprawami ludzkimi, jak to potrafił Salomon.

Dar rozumu (*bînah*) ma podobne znaczenie co dar mądrości, dodaje jednak do niego dodatkową treść: chodzi o wybór najbardziej słusznej drogi w różnych skomplikowanych okolicznościach, dokładne rozróżnienie między dobrem a złem, prawdą a kłamstwem.

O ile mądrość i rozum dotyczą obszaru raczej teoretycznego, to kolejna para darów (rada i męstwo: *'ēcāh* i *g^ebûrah*) odnoszą się do porządku praktycznego. „Rada” ma tu znaczenie zaradności niezbędnej w trudnych sytuacjach, zdolności znajdowania odpowiednich środków. Natomiast męstwo jest zdolnością do walki o zrealizowanie słusznych zamierzeń, walki, w której nie brak dzielności.

Ostatnie dwa dary odnoszą się do porządku religijnego; są to: „znajomość” (*da'at*) i „bojaźń Jahwe” (*jir' at Jahwe*). Znajomość Jahwe to nie tyle wiedza o Bogu, ile uznanie nieograniczonej niczym władzy Boga i postępowanie zgodnie

²⁰ Niektórzy Ojcowie Kościoła dopatrywali się w tekście Iz 11,1 również sensu mariologicznego, że względu na to, że użyty tu termin *virga* („gałązka”) ma być aluzją do terminu *virgo* („panna”, „dziewica”). W Vg tekst Iz 11,1 brzmi „Et egredietur virga de stirpe Jesse”.

z Jego nakazami. Z kolei „Bojaźń Jahwe” nie oznacza — jak mogłoby to wynikać z etymologii tego terminu — lęku przed Bogiem, (lecz obejmuje to wszystko, co dotyczy poprawnej postawy człowieka wobec bożych przykazań. Postawa ta jest rezultatem znajomości Bożych nakazów, a w praktyce przeradza się w dokładne przestrzeganie prawa Bożego. Taka postawa według Starego Testamentu stanowi ukoronowanie mądrości (Prz 1,7; Syr 1,12; Hi 28,28; Koh 12,13; Ps 111,10)²¹, i dlatego termin określający taką postawę (Bojaźń Jahwe) jest podkreślony dwukrotnie: w w. 2 i w w. 3.

W trzech kolejnych wierszach naszego tekstu (w. 3–5) autor biblijny charakteryzuje rządy zapowiadanego władcy:

*W bojaźni Jahwe znajdzie upodobanie.
Nie będzie sądził według tego, co oczy widzą
ani rozstrzygał według tego, co uszy słyszą* (w. 3).

Pełnia darów ducha Jahwe — szczególnie podkreślona tu po raz drugi bojaźń Jahwe — uzdolni zapowiadanego władcę do sprawowania rządów sprawiedliwych, to znaczy takich, w których nie będą się liczyć pozory tego, co *oczy widzą i uszy słyszą* — lecz kryteria prawdziwe, w pełni sprawiedliwe. Szczególnie rządy tego władcy będą zorientowane na troskę o ubogich narażonych na nadużycia ze strony rządzących oraz na karanie ludzi złych.

*Sprawiedliwie osądzi biednych,
ujmie się za sprawami nędzarzy ziemi.
Różgą swych ust porazi gnębiiciela,
a tchnieniem swoich warg uśmierci złoczyńców* (w. 4).

Wiersz ten podkreśla szczególną troskę zapowiadanego władcy o sprawy *biednych*, o sprawy *nędzarzy*. Skuteczność jego sprawiedliwych rządów wyrażona jest przy pomocy dwóch wyrażeń paralelnych: *różga jego ust* i *tchnienie jego warg* (por. Jr 9,7; 18,18; Ap 1,16; 19,15). Autor biblijny wymienia biednych i nędzarzy, to jest najstarsze i najuboższe warstwy społeczeństwa zdane tylko na siebie, najczęściej pozbawione skutecznej ochrony państwa. Inaczej będzie pod rządami zapowiadanego króla: szczególną jego opieką będą otoczeni właśnie najbiedniejsi członkowie społeczeństwa. Natomiast gnębieli spotykać będzie surowa kara. Król wymierzać ją będzie potęgą swego słowa, a więc bez uciekania się do przemocy²².

Kara będzie nieodwołalna, ale sprawiedliwa:

*Sprawiedliwość będzie opaską jego bioder,
a wierność — pasem jego lędźwi* (w. 5).

Króla — obrońcę najbiedniejszych cechować będzie sprawiedliwość i wierność. Sprawiedliwość (*sedaqāh*)²³ oznacza całość wszystkich pozytywnych wartości duchowych, zaś wierność (*'emunāh*)²⁴ — stałość, trwanie przy tychże wartościach we wszelkich okolicznościach. Takie cechy króla będą tak ściśle związane z jego rządami, jak mocno z Izraelitą „związana jest przepaska, którą ciągle nosi na

²¹ Zob. T. B r z e g o w y, Prorocy Izraela. Cz. I, Tarnów 1994, s. 89; t e n ż e, Obraz Boga w Księdze Koheleta, *Tarnowskie Studia Teologiczne* 13(1993), s. 105–129.

²² Odwrotnie niż władca z Ps 2,9, który żelazną ręką skruszy nieposłuszne sobie narody.

²³ Słownik Teologii Biblijnej, Poznań 1982, s. 897–906.

²⁴ Tamże, s. 1038–1040.

biodrach (por. Jr 13,11; Ef 6,14)²⁵. Izajasz zapowiada więc króla, który urzeczywistni ideał takiego władcy, który według zapowiedzi Ps 72,12–14 szczególną troską będzie otaczał biednych, słabych, nędzarzy. Ponieważ poczują się oni otoczonymi opieką, pełnoprawnymi członkami społeczeństwa, a bogaci pozbawieni możliwości krzywdzenia innych — nastanie epoka niczym niezakłóconego pokoju. Czynniki rodzące z jednej strony krzywdę i niepokój, a z drugiej żądzę władzy i panowania nad innymi zostaną bowiem wykluczone. Obraz takiego społeczeństwa cieszącego się uniwersalnym i głębokim pokojem kreśli prorok w w. 6–8 posługując się obrazami przypominającymi obraz biblijnego raju.

*Wtedy wilk będzie przebywał razem z barankiem,
lampion będzie tuż obok koźlęcia,
cieleń i lwiątko razem będą się pały,
a małe chłopie będzie je prowadziło.
Krowa z niedźwiedziem żyć będą w przyjaźni,
ich młode razem będą leżeć,
a lew jak wół — jadł będzie słomę.
Niemowlę bawić się będzie przy kryjówce źmiji,
dziecko do legowiska węża wyciągać rękę (w. 6–8).*

Autor biblijny posługuje się obrazami z biblijnego raju, ale nie zapowiada powrotu stanu, jaki zaistniał na początku dziejów ludzkich. Zwierzęta oraz ich wzajemne relacje są tu symbolami ludzi i narodów. Doskonały pokój zapanuje wówczas, gdy źli ludzie przestaną źle postępować i szkodzić ludziom dobrym. Wyraża to opis sytuacji, w której dzikie zwierzęta oswojone będą żyły w harmonii ze zwierzętami domowymi. Ale proroctwo to można odnieść nie tylko do relacji między poszczególnymi ludźmi, to jest do relacji interpersonalnych, ale również do stosunków między różnymi narodami, które będą koegzystowały w idealnej przyjaźni i współpracy (wymiar zbiorowy proroctwa). Jednak ostatni wiersz proroctwa potwierdza wymiar indywidualny, antropologiczny poprzednich wierszy, ich odniesienie do ludzi. Oto treść tego wiersza:

*Nie będą już źle czynić ani zła wyrządzać
na całej mojej świętej górze,
bo poznanie Jahwe napełni ziemię
podobnie jak wody wypełniają morze (w. 9).*

Poznanie Jahwe a więc wiedzę o Bogu można przypisać tylko ludziom. Autor biblijny ściśle łączy tę wiedzę o Bogu z relacjami między ludźmi: nie będą *czynić źle* ani *zła wyrządzać*, ponieważ *poznanie Jahwe napełni ziemię*. To znaczy: wiedza o Bogu i zgodna współpraca między ludźmi ściśle są ze sobą związane. Autor biblijny w swojej zapowiedzi ma na myśli nie całą ludzkość, lecz Jerozolimę i państwo judzkie na *świętej górze*. W państwie tym pod rządami idealnego króla panować będzie doskonała zgoda.

A zatem: Tekst Iz 11,1–9 jest jednym z najważniejszych proroctw Starego Testamentu. Zostało wygłoszone w sytuacji zagrożenia ze strony króla Asyrii, Sennacheriba. W tym tragicznym dla Judy czasie prorok Izajasz przepowiada jego zagładę i przeciwstawia mu innego króla, króla królestwa mesjańskiego ob-

²⁵ J.S. Synowiec, *Oto twój król* przychodzi, jw., s. 93.

darzonego pełnią darów Ducha Bożego: duchem mądrość i, rozumu, rady, męstwa, umiejętności i bojaźni Bożej. Wprawdzie ducha Bożego miały również inne wielkie postaci Starego Testamentu (Mojżesz, Gedeon, Eliasz, Elizeusz), ale zapowiedziany król mesjański będzie miał pełnię darów Ducha Bożego. Na mesjański charakter naszego tekstu wskazuje również użyta w nim terminologia pozostająca w harmonii z innymi zapowiedziami mesjańskimi Starego Testamentu, które mówią o królu Dawidowym (2 Sm 7; nasz tekst w w.1 wymienia *pień Jessego* czyli ojca Dawida), o *Różdźce* (Jr 23,5; Za 3,8; 6,12), o uniwersalnym królestwie (Mi 4,1–3; Ps 2; Ps 72). Nowy Testament w wielu miejscach odwołuje się do tekstu Iz 11,1–9 jako zapowiedzi mesjańskiej (Rz 15,12; 2 Tes 2,8; Ap 5,5; 22,16).

Proroctwo Iz 11,1–9 nie mówi, kiedy nadejdzie idealny władca, daje jednak wyraz przekonaniu Izajasza, że taki władca kiedyś zasiądzie na tronie Dawida.

IV. IZ 32,1-5: SPRAWIEDLIWY KRÓL MESJAŃSKI

Rozdział 32 *Księgi Izajasza* składa się z czterech fragmentów mów proroka, z których część pierwsza (32,1–5) ma charakter mesjański. Tekst tego proroctwa odnosi nas do czasów najazdu Sennacheriba na państwo judzkie w roku 701 i po jego zakończeniu. Klęska i zniszczenia wojenne budziły rozpacz i zwątpienie Izraelitów co do przyszłości narodu. W tej sytuacji powszechnego przygnębienia głos zabiera Izajasz wieszcząc dobrą nowinę:

Oto król w sprawiedliwości będzie panował, książęta zaś rządzić będą kierując się prawem (w. 1).

Każdy naród oczekuje elementarnych warunków godnego życia: kierowania się przez rządzących sprawiedliwością i prawem. Izajasz głosi, że takie królestwo nastanie. Pierwsze słówko proroctwa „oto” sugeruje, że królestwo, w którym panować będzie taka sytuacja kiedyś na pewno nadejdzie; prorok widzi je w czasie już istniejącym. Prawo i sprawiedliwość w zapowiedziach Izajasza są znakiem charakteryzującym epokę mesjańską. W dalszym ciągu swego proroctwa Izajasz charakteryzuje sprawiedliwe rządy czasów mesjańskich posługując się obrazami zaczerpniętymi z klimatycznych warunków Palestyny:

Każdy będzie jak gdyby schronem przed wichrem, i osłoną przed burzą, jak strumienie wód na suchym stepie, jak cień wielkiej skały na spalonej żarem ziemi (w. 2).

Sprawiedliwość i prawo są podstawowymi narzędziami zapewniającymi obywatelom bezpieczeństwo, król przyszłości takie bezpieczeństwo zapewni. Prorok charakteryzując jego rządy przyrównuje je do zasłony chroniącej od wiatru, do osłony przed ulewą związaną z burzą, do rowów z wodą chroniących ludzi na suchym stepie w okresach posuchy i do cienia, jaki wielka skała rzuca na spalonej żarem ziemi. Takie warunki, jakie król przyszłości zapewni podopiecznym sprawią, że oni sami się odmieniają:

Oczy patrzących nie będą zamknięte, a uszy słuchających będą uważne (w. 3).

Nie będą podobni do swoich przodków, którzy nie potrafili wyciągać wniosków z tego, co widzieli i słyszeli; oczy mieli zamknięte, a uszy nieuważne na to, co do

nich mówiono. Zapowiedź nowej postawy Izraelitów odnosi się nie tylko do ludu, ale także do zwierzchników ludności izraelskiej — a zatem, do ogółu mieszkańców przyszłego królestwa. A wszystko to stanie się za sprawą przyszłego króla, który według Iz 11,3 będzie miał wzrok i słuch wyczulony na sprawiedliwość i krzywdę ludu.

W ostatnich dwóch wierszach prorok przedstawia sytuację i warunki, jakie zapanują w przyszłym królestwie:

*Serce nierozumnych z rozwągą będzie zdobywać wiedzę,
a język jękałów mówić będzie wyraźnie.
Szaleniec nie będzie już nazywany szlachetnym
ani o podłym nikt nie powie, że zacny (w. 4–5).*

Wiersze te mówią o skutkach sprawiedliwych rządów idealnego władcy przyszłości: królestwo jego będzie wolne od różnych kategorii ludzi nierozważnych. *Nierozumni*, pozbawieni wiedzy będą dążyć do jej zdobywania, a ludzie pozbawieni zdolności poprawnego mówienia i myślenia będą mieli szansę uzdrowienia. Nie będzie w tym królestwie miejsca dla „szaleńców” i ludzi „podłych” — będą łatwo rozpoznawalni, nie będą więc mieć żadnych szans kariery i zatrudnienia zdrowia społecznego. Członkowie tego królestwa będą wyposażeni w zdolności podejmowania właściwych, obiektywnych ocen. Miarą wartości człowieka będą obiektywne walory moralne.

A zatem: Proroctwo Iz 32,1–5 niewątpliwie wykazuje powiązania ze środowiskiem mądrościowym, ale nie wyklucza to mesjańskiego charakteru tej wyroczni (choćby dlatego, że Izajasz miał dość bliskie powiązania z tym środowiskiem)²⁶. Prorok zapowiada w tekście Iz 32,1–5 idealnego króla, który wraz z „księżętami” kierował się będzie prawem i sprawiedliwością. Prawo i sprawiedliwość w zapowiedziach prorockich charakteryzują królestwo mesjańskie. Znakiem tego królestwa będzie również nowa postawa członków tego królestwa: będą mieć oczy otwarte i uszy słuchające, odwrotnie niż to często było w historii izraelskiej, gdy ludzie nie wyciągali wniosków z tego, co widzieli i słyszeli, lecz trwali w swoich grzechach (Iz 6,9n). Również „księżęta” (w. 1), którzy w historii nierzadko popełniali przestępstwa, teraz „rządzić będą kierując się prawem”. W królestwie mesjańskim wszyscy będą mieli szansę zdobycia wiedzy, umiejętności właściwych ocen, pozbycia się braków, a wszystko to stanie się za sprawą idealnego króla, który „w sprawiedliwości będzie panował (w. 1)”²⁷.

²⁶ Tenże, *Mędrcy Izraela. Ich pisma i nauka*, Kraków 1990.

²⁷ Zob. interpretację wyżej zanalizowanych proroctw mesjańskich Izajasza (7,10–16; 8,23b–9,6; 11,1–9; 32,1–5) w: L. Stachowiak, *Księga Izajasza (Biblia Lubelska)*, Lublin 1991; A. Strus, *Rozwój proroctwa o Emmanuele jako przykład hermeneutyki w Starym Testamencie*, *RBL* 39: 1986, s. 97–111.

MESSIAS IM BUCH PROTOISAIA

ZUSAMMENFASSUNG

Den biblischen Text in Isaias Buch 7,1–12,6 wird gewöhnlich als „Buch Emmanuel“ bezeichnet, weil es eine Reihe von Prophezeiungen enthält, die die geheimnisvolle Gestalt von Emmanuel betreffen (Is 7,10–16). Außer Is 7,10–16 enthält „Emmanuels Buch“ noch drei grundsätzliche interpersonale Texte als messianische Ankündigungen.

Diese Prophezeiungen verkündete Isaias unter verschiedenen geschichtlichen Umständen am häufigsten zur Bedrohung seitens Assyriens.

In diesem Artikel führt der Autor die Exegese von vier Texten (Is 7,10–16; 8,23–9,6; 11,1–9; 32,1–5) zur Möglichkeit der messianischen Auslegung ihres Inhaltes durch.

